

Talousarvioesitys/ YM:n pääluokka vuodelle 2022
Itämeren suojelun näkökulmasta

Ympäristövaliokunnan kuuleminen 1.10.2021
Marjukka Porvari

Kuva: Timo Ketonen

Itämeren ja Saaristomeren tila sekä hallituksen ja YM:n tavoitteet

- Suomi on kaukana Itämeren hyvän tilan edellyttämästä kuormitustasosta etenkin fosforin suhteen.
- Maatalouden osuus Suomen ihmisperäisestä fosforikuormituksesta Itämereen on lähes 70 % ja Saaristomereen 87%.
- Fosfori kertyy maahan ja vanhojen peltoihin kertyneiden ylilannoitusvarantojen purku on välttämätöntä, jos maatalouden ravinnevalumia halutaan pysyvästi vähentää.

TAVOITTEET

- Hallitusohjelma: ”Suomessa jatketaan tehostettua Itämeren ja vesiensuojelun ohjelmaa vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi.”
- Hallituksen puoliväliriihi 2021: ”Saaristomeriohjelman tavoitteena on vähentää Saaristomeren valuma-alueen hajakuormitusta niin, että alue saadaan pois Itämeren suojelukomission (HELCOM) pahimpien kuormittajien hot spot -listalta viimeistään vuonna 2027.”
- Talousarvioesityksessä mainittu Ympäristöministeriön yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoite: ”Itämeren ja vesien hyvä tila on saavutettu”
- Nykyisillä toimenpiteillä edellä mainittuja tavoitteita ei saavuteta.

Mitä tulee tehdä tavoitteiden saavuttamiseksi?

1. Fosforikuormituksen välitön leikkaaminen **nopeavaikutteisilla maanparannusaineisiin perustuvilla toimilla.**
    - Kipsiä tutkittu laboratoriossa ja useissa peltomittakaavan kokeissa yli 10 vuoden ajan. Kokonaisfosforivähenemä 50%, vaikutusaika 5 vuotta. Vähentää myös rehevöitymisen kannalta haitallisimman liukoisen fosforin valumia. Kustannus 70-80 € vähennettyä fosforikiloa kohden. Raaka-aine teollisuuden sivuvirta. Ei sovi sisävesille.
    - Rakennekalkkia tutkittu Suomessa muutaman vuoden ajan. Kokonaisfosforivähenemä 50%, vaikutusaika 5 vuotta. Ei vähennä ja korkean fosforipitoisuuden pelloilla saattaa lisätä liukoisen fosforin vähenemiä. Kustannus 2-3 kerta kipsiä suurempi (Lähde: RAKUVE-hanke). Teollisesti valmistettu tuote. Sopii myös sisävesille.
    - Kuitulietteitä tutkittu Suomessa muutaman vuoden ajan. Kokonaisfosforivähenemä 50%, vaikutusaika 5 vuotta. Ei vähennä liukoisen fosforin valumia. Kustannus 3 kertaa kipsiä suurempi (Lähde: RAKUVE-hanke) . Raaka-aine teollisuuden sivuvirta. Maksimilevitysmäärä 10 000 ha/v. Sopii myös sisävesille.
2. Korkeaa fosforikuormitusta aiheuttavan juurisyyn, **lantafosforin ylimäärän purku** eläintuotantovaltaisilta alueilta
    - Rannikkoalueella ongelma etenkin Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Pohjanmaalla.
    - Lantafosforia ei saada poistettua ravinneylijäämäisiltä alueilta, koska se tulee viljelijöille prosessointi- ja kuljetuskustannusten vuoksi selvästi mineraalifosforia kalliimmaksi.
3. (Koska ympäristökorvauksen ehtona olleista fosforin lannoitusrajoista luovutaan, saman tasoinen sääntely on siirrettävä valmisteilla olevaan **fosforiasetukseen.** Nykyinen lainsäädäntö johtaa moninkertaiseen fosforiylilannoitukseen, mikä ylläpitää korkeaa ravinnekuormitusta Itämereen ja Saaristomereen.)

1. Fosforikuormituksen välitön leikkaaminen nopeavaikutteisilla maanparannusaineisiin perustuvilla toimilla

- Talousarvioesitys: elpymisrahoitusta kohdennetaan kipsikäsittelyyn 10 milj. € kaikilla rannikkoalueilla käytettäväksi. Vesiensuojelun tehostamisohjelmassa rahoitusta on 12 milj. €, mutta perusteluosan tekstien perusteella vaikuttaa, että rahoitus on suunnattu muihin toimiin kuin maanparannusaineisiin?

- Itämeren tilatavoitteiden saavuttamiseksi Suomen rannikkovesillä tarvitaan vähintään 17 milj. € /vuosi peltojen kipsikäsittelyyn ja muihin maanparannusaineisiin, joten 10 milj. €/vuosi elpymisrahoitus ei poista tarvetta vesiensuojelun tehostamisrahoituksen kohdentamisesta näihin toimiin.

- Saaristomeren valuma-alueen poistamiseksi Hot Spot –listalta ja EU:n vesipuitedirektiivin tavoitteiden saavuttamiseksi Saaristomerellä tarvitaan 100 t/v fosforin päästövähennyksiä eli 150 000 ha peltopinta-alan käsittely maanparannusaineilla. Tavoitteen saavuttamiseksi 2027 mennessä tarvitaan vähintään 6,6 milj. € vuotuinen rahoitus, jos toimi toteutetaan kipsillä. Jos käytetään muita maanparannusaineita 50%:lle Saaristomeren pelloista, on kustannus 10–13 milj. Budjetista jää epäselväksi, onko tämmöistä kohdennusta tehty, kun kipsin elpymisrahoitus kohdentuu koko rannikkoalueelle?

- Kipsikäsittelyn elpymisrahoituksen kohdentaminen Saaristomeren ulkopuolella: kannattaa keskittyä korkeakuormitteisiin peltoihin, koska tutkimusten mukaan kipsi leikkaa aina 50% kuormituksesta. Satakunnan alueella on manner-Suomen korkeimmat peltojen fosforiluvut ja Selkämeren tila on heikentynyt voimakkaasti. Esimerkiksi Uudellamaalla toimi ei ole yhtä kustannustehokas, koska peltojen fosforipitoisuudet ovat alhaisia.

2. Korkeaa fosforikuormitusta aiheuttavan juurisyyn, lantafosforin ylimäärän purku eläintuotantovaltaisilta alueilta

- Talousarvioesityksessä on kohdennettu ravinnekierrätykseen 3 milj. € elpymisrahoitusta ja lisäksi määrittelemätön summa rahoitusta ”Itämeren ja vesiensuojelun edistäminen” -ympäristömenoista, joiden kokonaisrahoitus on 4,3 milj. €.

- Ravinnekierrätyksen edistäminen on tärkeä asia. Viimeisten kymmenen vuoden aikana teemaa on kuitenkin rahoitettu runsaasti ja toteutetut hankkeet eivät ole saaneet aikaan muutosta eläintuotannon ravinteiden keskittymiseen, koska niiden avulla ei ole voitu ratkaista hintaeroa mineraalifosforin ja lantafosforin välillä. John Nurmisen Säätiön Lantakierrätyshankkeen perusteella, erotustekniikasta ja kuljetuskustannuksista riippuen, lantafosfori tulee 7–10 kertaa mineraalifosforia kalliimmaksi, eikä lantafosforin kierrättäminen ole siten kannattavaa ilman taloudellista tukea ja valtion väliintuloa.

- RAKI-rahoituksella on kehitetty erilaisia tekniikoita, lantapörssejä ja informaatiota lantaravinteiden käyttöön, mutta näillä ei voida ratkaista lantaravinteiden vähäisen kierrätyksen ongelmaa. Esimerkiksi prosessointiteknologiaa kehittäneet yritykset ovat jääneet RAKI-rahoituksen jälkeen tyhjän päälle, kun niiden teknologioille ei ole ollut kysyntää siksi, että yritysten teknologialla tuotetut lantaravinteet tulevat viljelijälle liian kalliiksi eikä markkinoita synny.

- Rahoitus tulisi nyt kohdentaa lantaravinteiden siirtoon soveltuvan taloudellisen ohjauskeinon kehittämiseen, etenkin jos CAP-ohjelmaan ei nyt saada mukaan toimivaa tuki-instrumenttia lantakierrätyksen tukemiseen.

- Huom! Luomalla toimiva taloudellinen kannustin ylimääräisten lantaravinteiden siirtoon voidaan ratkaista myös ilmaston kannalta keskeinen turvepeltojen raivauksen ongelma, jonka juurisyy on lannan liian suuri määrä tietyillä Pohjanmaan alueilla.

3.Vesiensuojelutoimien on perustuttava tieteelliseen tutkimukseen ja vertaisarvioituun tietoon

- On tärkeää ohjata yhteiskunnan resurssit niin, että käytetyt keinot omaavat riittävän tieteellisen pohjan (vertaisarvioidut ja julkaistut tutkimukset) ja että niitä on testattu riittävän pitkään myös kenttäolosuhteissa, jolloin toimien käytännön toteutettavuus ja vaikuttavuus on voitu todentaa myös todellisissa olosuhteissa.

- Esimerkiksi säätösalaojitukseen tehdyistä investoinneista osa on mennyt hukkaan, koska järjestelmien käyttö edellyttää sellaista jatkuvaa tarkkailua ja valvontaa, jota viljelijöiden on hankala toteuttaa.

- Vesienhoidon todennettuina toimenpiteinä viedään eteenpäin toimia, joiden tosiasiallisesta vaikuttavuudesta ja toteutettavuudesta ei ole vielä riittävää tietoa. Tällöin voidaan päätyä tilanteeseen, että yritetään vähentää ravinnekuormitusta mutta ei saada aikaan vähenemiä tai jopa lisätään kuormitusta.

- Esimerkiksi peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys sekä rakennekalkki saattavat lisätä liukoisen fosforin kuormitusta vesistöihin. Osassa menetelmistä vaikutus ravinnepäästöihin on todentamatta ja niillä saattaa olla haitallisia vaikutuksia mm. vesistöjen biodiversiteettiin (esimerkiksi tietyt ”kokonaisvaltaisen vesienhallinnan” toimet).

JOHN NURMISEN SÄÄTIÖ
www.johnnurmisensaatio.fi
@johnnurmisensaatio
Kuva: Lasse Hendriks